

מבשר טוב

סעודה ג'

פרשת וארא תשע"ז

עיה"ק צפת

- א -

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי ה' לֹא נִודְעָתִי לָהֶם (שמות ו, א-ב). פירש רש"י: "וארא - אל האבות". וצריך ביאור מה בא רש"י להוסיף בזה, הרי מקרא מלא דבר בהמשך הכתוב "אל אברהם אל יצחק ואל יעקב".

וביאר אא"ז בסה"ק תולדות אדם (פרשת שמות, דס"ז ד"ה וידבר) שאבות הוא מלשון רצון, כמו "לא אבה יבמי" שפירושו לא רצה. וזל"ק: "וידבר אלהים אל משה וגו' וארא אל אברהם וגו'. פירש"י ז"ל וארא אל האבות, וזה אינו מובן מה חידש רש"י ז"ל בזה, וכבר כתוב מזה בספרים. ונקדים לזה בזמירות של שבת, בחרוז שמחם בבנין שלם באור פניך תבהיקם. יש לדקדק מה ענין סמיכות זה לזה, הלא כל אחד בקשה בפני עצמו. כתיב (דברי הימים א' כט, יא) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד וכו', הכתוב הזה מלמד לכל איש ישראל להשתמש בכל מידותיו להשם יתברך, ולהפכם מחשוכא לנהורא. (חשכה) [חשוכא] נקרא מי שמשתמש במידותיו לצורך עצמו, ונהורא נקרא מי שמשתמש בהם לרצון השם יתברך, וממשיך אהבה ויראה ושאר מידותיו להשם יתברך. וזאת נקרא שבעת ימי הבנין, כידוע. ומי שמשתמש במדותיו לעצמו מהרס ח"ו הבנין, ומי שמשתמש בכל מידותיו להשם יתברך מעמיד הבנין ומקיימן. וזה פירוש הפסוק הנ"ל לך ה' הגדולה וכו', היינו דוד המלך עליו השלום הכניס כל מידותיו להשם יתברך. ומי שמכניס כל מידותיו להשם יתברך, על ידי זה זוכה לרצון אמיתי לעבודת השם יתברך, ועל ידי זה זוכה לתקן מידותיו לעבוד בהם את השם יתברך עוד יותר ויותר. וכן תמיד, המידות מתחזקים על ידי רצון, והרצון על ידי המידות, עד בלתי גבול כידוע. וזה כוונת המחבר שמחם בבנין שלם, היינו ששבעת ימי הבנין יהיו בשלימות, לא בהירוס ח"ו, ועל ידי שלימות הבנין, היינו המידות, יזכה לרצון אמיתי לעבודת השם יתברך באור פני מלך חיים, וזהו באור פניך תבהיקם.

וזה כוונת רש"י ז"ל וארא אל האבות, היינו הרצון, כי אבות לשון רצון, כמו "לא אבה יבמי" (דברים כה, ז). וסיים הכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, היינו על ידי התגלות בהרצון בא אחר כך התגלות להמידות הקדושים הנקראים אברהם יצחק יעקב, ועל ידי ההתגלות השם יתברך בהמידות מתגלה עוד יותר בהרצון. ובאם האדם אינו מתקן מידותיו רק נשארים בהירוס ח"ו, נלקח הרצון מאותו האדם, שאין לו רצון בשלימות לעבודת השם יתברך. וגם בשעה שרוצה לכוון רצונו להשם יתברך, ולהתפלל לפניו, באים אליו מחשבות זרות ומבלבלים אותו ר"ל וכו', עכ"ל ק.

ומתבאר מדברי קדשו שלהיות לאדם רצון יתכן להיות רק על ידי השימוש הנכון במידותיו לרצון ה'. וכן להיפך, בזמן שיהיה לו רצון אזי יוכל לתקן מידותיו לעבוד את השי"ת לקיים רצונו. עכ"פ יוצא מדבריו שמידות ורצון תלויים תרוייהו בהדדי, וזה מגלה הפסוק "וארא אל האבות".

אלא שעדיין צריך ביאור מה הקשר בין ענין זה של הרצון ליציאת מצרים, שהרי מה שנכתב דבר זה כאן מוכרח שיש לו שייכות לענין יציאת מצרים, וצריך לדעת מה השייכות.

וכן יש להבין במה שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה בפרשה הקודמת (שמות ג, יב) "ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה", מה השייכות בין יציאת מצרים לקבלת התורה.

עוד נאמר (להלן פסוק ו) **וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם**, ופירושו **בספרים הקדושים** (ראה תפארת שלמה פרשת וארא ד"ה והוצאתי, שם משמואל וארא תרע"ו ד"ה ויש לפרש בשם החידושי הרי"מ, שיח שרפי קודש פרשת וארא ד"ה והוצאתי בשם הר"ר העניך מאלכסנדר) ש"סבלות" הוא מלשון סבלנות, שלא יהיה לכם סבלנות כלפי מצרים. דהיינו שבני ישראל השלימו עם מצבם במצרים, ואמר הקב"ה שיוציאם ממצב זה, שלא יסכימו לסבול יותר את הגלות במצרים.

והדבר תמוה עד מאוד, שהרי בני ישראל צעקו שאינם יכולים לסבול יותר את השיעבוד ועבודת הפרך שהעבידום המצרים, וכמו שנאמר (שמות ב, כג-כה): "ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה. וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב. וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים". ועוד כמה פסוקים נאמרו על זה.

עוד נאמר (להלן פסוק יג): **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**. וצריך ביאור מה שנאמר "ויצום אל בני ישראל", הא לא הוצרכו אלא לצוות לפרעה שישלח את בני ישראל, ומה מקום יש לצוות לבני ישראל לצאת ממצרים.

ובירושלמי **ראש השנה** (פ"ג ה"ה) פירשו על פסוק זה: "על מה ציום, על פרשת שילוח עבדים". ופירוש זה תמוה, דהא שילוח עבדים אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, ומה שייך לצוותם על שילוח עבדים בזמן זה שאין היובל נוהג. ועוד, שהרי בזמן שהיו משועבדים במצרים והיו בעצמם עבדים לפרעה לא היה שייך כלל שיהיה להם אז עבדים.

- ב -

ונראה לומר בביאור הדברים, דהנה יש להבין לשם מה הוצרך הקב"ה להכות את המצרים בעשר מכות, הרי הקדוש ברוך הוא הוא כל יכול, ויכל להוציא את בני ישראל מצרים גם בלי להכות את המצרים. וגם אם היה מוציאם בלי להכות את המצרים לכאורה היה יכול להוציאם יותר מוקדם, ולא היה צריך להמתין עד שיקבלו המצרים את העשר מכות.

ואפילו שהיה במכות ענין נוסף שיכירו את הקדוש ברוך הוא ואת כוחו, וכמו שנאמר בפרשה הבאה (שמות יא, י): "ויאמר ה' אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים", ולצורך זה עשה הקב"ה אותות ומופתים במצרים, אעפ"כ הרי הקב"ה יכל לעשות זאת בזמנים אחרים, ומדוע עשה אותות ומופתים דוקא בזמן שהיו בני ישראל צריכים לצאת ממצרים.

ויש לומר דהנה בעבדות ישנם שני חלקים, יש חלק חיצוני שהעבד משרת את אדונו בעבודת עבד, ויש גם חלק פנימי, שהעבד מרגיש תחושת עבדות בליבו פנימה, ואף שאינו רוצה להיות עבד, אעפ"כ מהותו היא מהות של עבד, וכן היא הרגשת לבו.

ויובן על פי מעשה שהיה, שהרה"ק **מטשערנאביל זי"ע** בעמח"ס **מאור עינים** התאכסן פעם אצל יהודי כפרי עם הארץ, ובחצות לילה ערך הרה"ק מטשערנאביל תיקון חצות בקול בכי גדול, הכפרי שלא ידע מה זאת שאל אותו לסיבת בכיו, וענה לו הרה"ק שהוא בוכה על הגלות. שאל הכפרי מה היא גלות, וענה לו הרה"ק לפי קט שכלו של הכפרי שאנו גרים כאן בין הגוים, ומידי פעם אנו סובלים מן הקוזקים ומן הטטרים, וזהו גלות, ואנו מתפללים שתבוא הגאולה ונעלה לירושלים אשר בארץ ישראל. ושאל אותו הכפרי הרי יש לנו כאן פרות ושדות ומה נעשה איתם, אשר על כן מוטב שילכו הקוזקים והטטרים לארץ ישראל, ואנחנו נישאר כאן ולא נסבול מהם.

הרי זו דוגמא שישנה אפשרות שאדם ישלים עם מצב של גלות ועבדות, ולא יתן אל לבו שהוא נמצא במצב לא טוב, וממילא גם אין לו רצון לצאת ממצב זה. ואף שכל חפצו ליפטר מן הייסורים הסובבים אותו בגלותו, עכ"ז אינו מבין שסיבת הייסורים הם מפאת העבדות שנשתרש בגופו ונשמתו.

על דרך זה אנו מוצאים שישנו ענין של "מצות אנשים מלומדה", שאדם מקיים את התורה מתוך הרגל ללא התבוננות מה זה ועל מה זה, והיינו מחמת שהרגל נעשה טבע. וכמו דאיתא בירושלמי **ברכות** (פ"ב ה"ד). מובא בתוס' ב"ב קסד: ד"ה עיון תפלה): "א"ר מתניה אנא מחזק טיבו לראשי, דכד הוה מטי מודים הוא כרע מגרמיה". דהיינו שראשו היה כורע מאליו כשהיה מגיע למודים.

ואנו מוצאים ענין הרגל נעשה טבע גם באופן חיובי, כמו שכתב האבן עזרא (במדבר ו, ז) על פירוש תיבת נזיר, שהוא מלשון נזר ועטרה, דהיינו כתר, וז"ל: "יש אומרים כי מלת נזיר מנזרת נזר, והעד כי נזר אלהיו על ראשו, ואיננו רחוק. ודע כי כל בני אדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו כל מי שהוא חפשי מן התאות". הרי שיכול אדם להרגיל עצמו לפרוש מתאוות העולם עד שיגיע לבחינה שהוא יהיה מלך על עצמו, דהיינו שמולך על מידותיו, ולא שמה שנשתרש בטבעו יהיה מולך עליו.

וגם לגבי עבירות שייך ענין הרגל נעשה טבע, כמו שאמרו חז"ל במסכת בבא קמא (סז:): "אמר ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה, מפני שנשתרש בחטא". הרי שעל ידי שחטא ושנה כבר נשתרש בקרבו ענין החטא, ועל כן צריך כפרה יותר גדולה.

ובעבודת של בני ישראל במצרים היה ב' חלקי עבדות אלו, א' עצם השיעבוד במצרים, ב' הרגשת ותחושת העבדות. שאף שהיה קשה עליהם מאוד העבות פרק שהעבידו אותם המצרים, וזעקו אל ה' על קושי השיעבוד, מ"מ היה בקרבם הרגשה שהם עבדים במהותם. וכ"ק אאמו"ר צוקללה"ה אמר דבר מחודש, שזה הטעם שלא רצה פרעה לשלוח את בני ישראל, כי טען שהם עבדים במהותם, ולא יצאו לחירות מהעבדות שבעצמותם שיוכלו לעבוד להשי"ת. והיינו כמו שנתבאר שחוץ מן העבדות בפועל היה להם גם עבדות בלב, שהם הרגישו בעצמם שהם עבדים, ולא היה להם רצון לצאת מחלק זה של העבדות, היינו בהעבדות בפועל לטומאת מצרים ופרעה.

ואם היה הקב"ה מוציא את בני ישראל ממצרים בלא שום אותות ומופתים, היו אמנם יוצאים מעבדות לחירות, אך עדיין היו מרגישים בלבם שהם עבדים במהותם, ולצורך זה הביא הקב"ה עשר מכות על המצרים, ואיתא בספרים הקדושים שכל מכה שקיבלו המצרים היה מכה למצרים ורפואה לישראל בגשמיות ורוחניות. ופעולת המכות היתה בכדי להוציא מבני ישראל את תחושת העבדות שהיה בהם מכל וכל, ואז כשיוציא אותם ממצרים תהיה זו חירות באמת, שירגישו את עצמם בני חורין ולא עבדים.

ומעתה נבוא לבאר את התמיהות שפתחנו בהם. שזה הכוונה במה שכתב רש"י "וארא אל האבות", ופירש בתולדות אדם שהוא מלשון רצון, והיינו שהכניס הקב"ה בבני ישראל רצון לצאת מעבדות מצרים, דהיינו לא לצאת רק מן השיעבוד, אלא לצאת מתחושת העבדות שהיתה בלבם.

וזה הכוונה גם במה שאמר הקב"ה למרע"ה בהר סיני "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", דהיינו שכשתצאו ממצרים, ולא רק משיעבוד מצרים אלא גם מן תחושת העבדות, אז תוכלו לקבל את התורה בהר סיני, ובלאו הכי הרי אתם עדיין עבדים לעבדים. דעבודת השי"ת בשלימות בהר סיני הוא הראיה שיצאו בפנימיותם מעבדות מצרים, ואם היו עוד בפנימיותם עבדים למצרים ח"ו כנ"ל לא היה שייך עבדות להשי"ת בהר סיני.

וזה גם הכוונה במה שפירשו בספה"ק ש"סבלות מצרים" היינו הסבלנות שיש לכם כלפי המצרים, שאין הכוונה סבלנות כלפי השיעבוד, שהרי זעקו על זה, אלא סבלנות לגבי תחושת העבדות בלב פנימה.

וזה גם מה שנאמר "ויצו אל בני ישראל" ופירשו חז"ל בירושלמי שציוה אותם על שילוח עבדים, והיינו שציוה אותם שישלחו את העבדות מתוכם, שכמו שהוא מוציא אותם מעבדות מצרים, כמו כן הם צריכים להוציא את עבדות מצרים מתוכם, היינו את ההרגשה הפנימית שהם עבדים למצרים במהותם.

- ג -

והנה אנו מברכים בכל יום ומודים לקב"ה (בברכות השחר) "שלא עשני עבד". ושאלו את הגר"א מוילנא זי"ע מה שייך בזמנינו לברך ברכה זו, הרי בזמנינו אסרו המלכויות את כל ענין העבדות, ואין יותר מציאות של עבדות בזמנינו, וא"כ אין משמעות לברכה זו. ותירץ שאף שאין בזמנינו עבדות שאדם אחד משועבד לאדם אחר, אך שייך עבדות שאדם משועבד ליצרו, ועל זה שייך לברך לקב"ה שלא עשני עבד, ואיני משועבד ליצר הרע ולתאוות.

והיינו שאף בזמנינו שייכת תחושה פנימית זו של עבדות כלפי השיעבוד ליצר הרע, ואנו רוצים לצאת מעבדות זו, שלא נשלים עם מצב זה שאנו נמצאים במאסר תחת יד היצר, ועל זה אנו מודים ומברכים שלא עשני עבד.

ולפי המבואר לעיל בני ישראל יצאו מעבדות מצרים על ידי עשרת המכות שקיבלו המצרים שהיה מכות למצרים ורפואה לישראל בגשמיות ורוחניות, ושלימות יציאת מצרים מעבדות לחירות היה על ידי שקיבלו ישראל את התורה"ק בהר סיני. אכן גם בזמן הזה הדרך לצאת מן השיעבוד ליצר הרע הוא על ידי לימוד התורה, וכמו שאמרו

חז"ל במסכת אבות (פ"ו מ"ב): "חרות על הלוחות (שמות לב, טז), אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

ועוד אמרו במסכת בבא בתרא (ח.): "גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים (הושע ב, י), אמר עולא פסוק זה בלשון ארמית נאמר, אי תנו כולהו עתה אקבצם, ואם מעט מהם יחלו ממשא מלך ושרים", ופירש רש"י: "אם תנו כולם - וכן רובן יהיו שונין ועוסקים בתורה כשיגלו בעמים. עתה אקבצם - בקרוב אקבצם. ויחלו מעט וגו' - ואף [אם] מועטין הן השונין בעמים, יחלו ממשא מלך ושרים, יהיו בטלים מלשאת משא מלך ושרים".

ועוד אמרו במסכת סנהדרין (צח): "שאלו תלמידי את רבי אלעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים". הרי שהעסק בתורה הוא המוציא את האדם מעבדות לחירות.

והרה"ק בעל אור החיים הקדוש כתב בלשונו הזהב (שמות כז, ב): "ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה".

אך לא לימוד סתם, אלא לימוד בעמל ויגיעה ובריכוז, אפילו שאין זה בא בקלות. דהלשון שאומרים בברכת התורה "לעסוק בדברי תורה" פירש ה"ט"ז (או"ח סימן מז סק"א) וז"ל: "שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, דהיינו שעוסק בפלפול ומשא ומתן של תורה, כמ"ש על בחקותי תלכו (ויקרא כו, ג), על מנת שתהיו עמלים בתורה, משא"כ באותם שלומדים דברי תורה מתוך עונג ואינם יגיעים בה, אין התורה מתקיימת אצלם... כי הברכה היא לעסוק בדברי תורה דרך טורח דוקא". וזהו גם אחד מתיקוני התשובה לימי השובבי"ם, שצריך לתקן בהם כל הפגמים, והתיקון הוא על ידי לימוד התורה ביגיעה.

והנה כתב בסה"ק אוהב ישראל (פרשת ויחי, ד"ה ויברך את יוסף) וז"ל: "צריך האדם לקרב את הגאולה בכל יום, היינו לצאת בכל יום מהגלות שלו ומשיעבוד היצר הרע, להשליך מעליו כל חלקי הרע, ולהשלים נפשו בכל חלקי הטוב, ולהדבקה ולקשרה בשורש האמת. הגם שהגאולה אמיתית בכלל הכנסת ישראל עדיין מכוסה ונעלם מאתנו, על כל זה צריך כל איש ישראל לתקן נפשו ולהוציאה מגלות הפרטי, שהוא משיעבוד היצה"ר, ויקבל על עצמו באמת עול התורה והמצוות כנתינתה בהר סיני, ובזה יצא לחירות כידוע. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים סט, יט) קרבה אל נפשי גאלה, ר"ל שצריך לקרב לנפשו הגאולה בתורה ובתפלה ובמעשים טובים, להעלות כל ניצוצי הקדושה שנפלו ולייחדם אל הקדושה שנפלו משם, ולייחדם כנ"ל מידי יום ביומו, ואין עליית יום אחד דומה לחבירו. וזהו גאולה בכל יום בפרטיות, עד שיתקן כל אחד ואחד חלקו, ואז אחד באחד יוגשו ויתקרבו והיו לאחדים, ותהיה הגאולה השלימה בכללות הכנסת ישראל אשר אנו עם ה' בני אל חי מצפים ומקוים ומייחלים לה", עכ"ל.

והיוצא מדברי קדשו שכל אחד ואחד מישראל יש לו גלות פרטי, וכשכל אחד יצא מן הגלות הפרטית שלו לגאולה פרטית, (וכמו שאנו אומרים "שתרחמני עוד בגלותי לגאלני", שאנו מתפללים שבתוך הגלות הכללית יהיה לנו עכ"פ גאולה פרטית), אז יהיה גאולה כללית.

וכמו שהיה במצרים שכשיצא כל אחד מתחושת הגלות ועבדות הפרטית שלו, אז יצאו גם משיעבוד מצרים הכללי, והיה גאולה כללית בפועל לכל כלל ישראל. משא"כ אם אין אדם יוצא מתחושת העבדות הפרטית שלו, אז לא יוכל לזכות גם לגאולה הכללית. וכמו שמצינו במצרים שאותם שלא רצו לצאת ממצרים, והיינו שהרגישו בלבם פנימה שהינם עבדים במהותם ולא היה להם רצון לצאת ממצב זה, מתו בשלושת ימי אפילה במכת חושך, כמ"ש רש"י (שמות י, כב): "ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפילה, כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו". הרי שרק על ידי הרצון לצאת מן הגלות הפרטי נזכה ג"כ לצאת מן הגלות הכללי.

וכפי שנתבאר לעיל דלצאת מגלות ועבדות ליצר הרע זה שייך רק על ידי התנה"ק, וזה הוא כח התנה"ק להוציא מגופו כל מה שנחסם על ידי היצר הרע. וכמו שמצינו בגמ' פסחים (מט): "תניא אמר רבי עקיבא כשהייתי עם הארץ אמרתי מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור, אמרו לו תלמידי רבי אמור ככלב, אמר להן זה נושך ושובר עצם וזה נושך ואינו שובר עצם". ויש להבין איך יצא רבי עקיבא מעבדות שלו ליצר הרע. והביאור בזה הוא על פי מה שכתוב באבות דרבי נתן (פ"ו ה"ב) וז"ל: "מה היה תחלתו של רבי עקיבא, אמרו בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זו, אמרו לו המים שתדיר [נופלים] עליה בכל יום, אמרו [לו] עקיבא אי אתה קורא אבנים שחקו מים (איוב יד, יט), מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו, מה רך פסל

את הקשה, דברי תורה שקשה כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר ודם. מיד חזר ללמוד תורה. הלך הוא ובנו וישבו אצל מלמדי תינוקות, א"ל רבי למדני תורה, אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח, כתב לו אלף בית ולמדה, אלף תיו ולמדה, תורת כהנים ולמדה, היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה וכו", עכ"ל. הרי שכח המים בתדירות יכול לחקוק באבנים וסלעים, ובודאי יכול לחקוק בכל לב מאבנים ועבדות היצר הרע שבו.

יתן השי"ת שנזכה לזה לצאת מעבדות לחירות, מן הגלות הפרטי והכללי, ונזכה לאורו של משיח בבנין בית המקדש בב"א.

לקבלת הגליון מידי יום רביעי למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com